

paanga o nga tangata kahore e whakaae te Kawanatanga me nga Pakeha ki te haina atu ano ki aua tangata.

Ki te whakaaro o te Kooti Whenua Maori kahore e ahei nga Maori whai take i raro o te Ture o te tau 1873 ki te tuku i o ratou whenua i runga i te huarahi tiaki i muri iho o te rehitanga. I whakamana ano hoki taua whakaaro a te Kooti Whenua Maori e te Hupirimi Kooti i runga i te keehi o Pouawa. Na te whakataunga hoki i runga i tenei keehi i hanga mai ai te Kamupani Whakanohonoho Whenua o Niu Tireni, a i hanga mai kia ahei ai te whakahaere tikanga e ahei ai nga Maori te hoko te rihi i o ratou whenua. Erangi i mua o te tukunga mai i te rarangi ingoa me te rehitatanga i whakaae te Kooti a he mea ano i kiia mai ki nga Maori kia torutoru nei nga ingoa o nga tangata e whakaurua ki te karati ki etahi poraka whenua kia tere ai te whakahaere o nga tikanga ki aua whenua. E rua nga tu keehi penei i korerotia ki te aroaro o nga Komihana ara ko te Mangatu No. 1 Poraka ko tona rahi 100,000 eka i Papati Pei; me te Ngaire Poraka e tata ana ki Stratford i Taranaki a whakataua ana aua whenua e te Kooti he whenua no nga rangatira tokorua anake. I kiia ano hoki tera atu etahi keehi penei. Na i runga i enei tu keehi e whakaaro ana nga Komihana me whai mana te Poari Whenua Maori kua whakahuatia nei i konei ki te tuhatuha i nga hua katoa e puta mai ana i runga i aua whenua ki waenga i nga tangata katoa e whai take ana e whai take ranei a muri ake nei, me ata whiriwhiri ano ia nga tangata tika hei tango i aua hua, a i runga i nga whakahaerenga katoa kia pera ano te whakahaere o nga tikanga ki nga tangata e whai take ana erangi kahore i whakaurua o ratou ingoa, nga ingoa ranei o era i tu ai ratou hei riwhi ki te rarangi ingoa o nga tangata whai take.

#### NGA TIAKI O TE TAI HAUURU.

He mea whakaaro nui rawa ma te tangata te whakarongo ki nga korero me nga tikanga i whakahaerea ai nga Rahui o te Tai Hauauru. Ko nga ture i whakahaerea ai aua whenua nunui me nga tikanga e mana ai te tuku i nga take ki aua whenua ahakoa e ahua taumaha ana a kahore ano i tino pai, kei te pai ke atu i nga Ture Whenua Maori ara mehemea e whiriwhiria ngatahitia ana aua ture. Akuanei i runga i te mea i hanga a e whakahaerea ana e nga tini ture. Ko tetahi wahi o aua rahui i tae nei tona rahi ki te £235,000 eka kei te whakahaerea e tetahi kaitiaki i whakaturia e te Kawanatanga, ko te katoa o taua whenua kua tukuna ki te Kaitiaki o te Katoa. A e whakaaro ana matou ekore e whakapaua e te Kaitiaki o te Katoa ona whakaaro kia rite ki nga whakaaro e tika ana kia whakapaua mo tenei take nui, kahore hoki ia i te whiwhi i te matauranga ki nga tikanga me nga ritenga Maori me nga mea e hiahiaitia ana i taua takiwa a e tika ana kia mahia kia ahei ai te whakahaere tika i taua whenua nui. Kei tawhiti rawa ia e noho ana i te Tai Hauauru. Kei te pau katoa tona taima ki nga mahi o tana tari. Kahore nga Maori e whakawhirinaki ki te rangatira kahore e kitea e ratou me te mana ekore e taea e ratou te whiriwhiri, na enei take tonu i tipu mai ai nga raruraru i waenga i nga Maori kaituku rihi me nga Pakeha kaitango rihi. A i runga i te whakaaro o te Kaitiaki o te Katoa i roto i nga marama tekau ma rua kua taha ake nei tera e hangaia houtia te ture, heoi kahore ia i whakaae ki te whakamana i tetahi rihi me te takoto huhua kore o te nuinga o aua rahui, me te amuamu o te iwi.

I puta ake ano hoki tetahi raruraru i runga i te mea kahore nga Maori e whakaae ki te rihi i nga whenua kahore e mahia ana e ratou, a e takoto papatipu mai nei ano. Kei te tere tonu te tipu o te tataramoa me etahi atu tarutaru i runga i aua whenua, me te hoki haere o te pai o aua whenua i ia tau i ia tau. E tika ana ano hoki nga ki a nga Pakeha mo aua whenua ara kahore nga Maori nana aua whenua e utu takoha mo nga rori me etahi atu whakapainga a te katoa, a kore ano hoki e taea te ki atu ki nga Maori kia taiepatia kia utua ranei te utu mo tetahi wahi o te taiepa.

I whakaaturia mai ano hoki tetahi mate: Ko etahi wahi nui o aua rahui i tau ki raro i "Te Ture Whakanohonoho Rahui o te Tai Hauauru, 1881," i riihitia i mua mo etahi tau e nga Maori e ki ana e whai take ana ki aua rahui i riihitia ki nga Pakeha. I runga i enei rihi kahore he mana i tau ki nga kaitango rihi kia whakahoutia ano nga rihi i te mutunga o nga tau i whakaritea i te tuatahi kahore ano hoki e taea te tono kia utua nga whakapainga. I ki nga tangata e whai mana ana ki nga kaitango rihi tera ano aua take e whakaungia kia ratou i runga i te hanga ture, a ka pai noa atu ta ratou te whakapau i o ratou uaua me a ratou moni i te whakapainga i aua whenua. Kahore aua ture i hanga. Mea ake nei te pau ai nga tau o aua rihi.

I runga i enei keehi katoa me etahi atu e ahua rite ana ki enei, ko te mea tika me tuku he mana ki te Poari Whenua Maori kia whakahaerenga e ratou aua whenua ano no ratou ano te whenua, me whakahaere ano ia i runga i te whakaaro ki te ora me nga hiahia tika o nga Maori.

Ahakoa enei nga mea kihai i ea me nga rereketanga kei te ahua rite tonu te ahua o nga take ki nga whenua i Taranaki me te taha whakararo whakatehauauru o Poneke ki era takiwa katoa e nui ana te whenua Maori. Tena kei nga take a nga Maori i era atu wahi katoa o Aotearoa heoi te mahi he whakawa me te nui o te awangawanga, erangi era kei runga i nga rahui i raupatutia kei te ora. Otira e marama ana te tikanga i pera ai. E tukua ana nga take ki aua whenua e tetahi apiha e mahi ana i runga i te whakamananga a te ture, ehara i nga Maori no ratou ake aua whenua. Tera atu ano hoki etahi painga. E arata ana nga utu nunui me nga raruraru e tau nei ki runga i nga tiiti Maori i runga i nga whakaotinga me nga tiro-tirohanga i aua tiiti. Ko nga whakarua e whakarua nei i te whakaotinga i nga take Maori kahore e whakararu i te tangata e hiahia ana ki te noho ki runga i aua whenua.

No te mea he Komihana a Tamati Make no te Tai Hauauru a ko ia ano tetahi o matou e hara i te mea tika kia korero whakahaere matou mo runga i te whakahaere o aua whenua.

#### NGA TURE O MURI NEI: TURE HERE 1884; TURE KOMITI 1883.

I te tau 1883 me te tau 1884 i ahua ruarua te whakaaro o te Paremete i runga i te tuku kia hoko noa te Pakeha. I runga i nga tikanga o "Te Ture Komiti Maori, 1883." I whakaturia nga Komiti Maori kia ahei ai te uiui i nga tangata whai take, i nga riwhi ki aua tangata whai take,